

Z Á V A D A P Á L

Nagyvárad, Berlin

részlet

2

1

Hogy hősünk hátat fordít Nagyváradnak,
ott buzgólkodik máris Lucifer.

– Te mit keresel itt? Tán kértelek, hogy
vezess, vezess...?! – De lám, az ördög is
arra hibáz rá, mint legvonzóbb célra
és helyszínre, amelyre Ádám – nem
véletlenül?, taláalomra? – rábukkan.

– Ha van ma eszme, mely küzdést kíván
és diszharmóniát, mely új erőt szül
és új világot ad, egy ötvözet:
a nacionális szocializmus –
jelenti diadallal Lucifer.

– A szociál...? – Ha nemzeti, csak akkor!
– A náció...? – A náci isteni!

2

Így kérdez Ádám, s így felel az ördög.
– Na és az istenhit? – Hát az passzé! –
Egy villámlás – ez most az Úr – s mennydörgés:
– Lucifer, azt ne hidd, hogy nem hallom!
– Hát pont azért mondom! Tudom, hogy hallod!
A tükröt törd össze, ha sért a kép! –
Lévén bizonyos szint fölött, nem süllyed
bizonyos szint alá. Hallgat az Úr,
de kijelentő módban. Ha én főnök
volnék, kötényem is honnan volna.
Ezt dúdolja, bár mostanában inkább
a Márk-változat lett a kedvence.
Azt, hogy „Imádkozni hamarabb tudtam,
mint beszélni”, szokta idézni is.

3

Harminchétben, ábrándozva, másfélét
olvas Ádám. Lucifert kérdezi:
– A nemzeti szocializmus...? Berlin...?
A lélek ott magában nagy lehet?
– Ki bátor, az velem jöhet. Emlékszel?
A tett halála az okoskodás.
Berlinben ily halálvágy nincs. Tettvágy van
és uralni- meg élniakarás. –
Akkor eldőlt. Nincs már mit fontolgatni,
nem kell senkire várni, s nincs mire.
És hátrahagyhat minden titkot, szégyent.
Mit elmulasztott, jön helyébe más.
– Lucifer, ebben a percben induljunk!
– Nyugtalan szellem! Semmi pihenés?

4

Az ördög ezzel rántja föl a porból
hősünket, s repíti a harmadik
birodalom fővárosába máris.
Úgy, mint a szél, vagy mint a gondolat.
E módszer, amely mesefilmbe illik,
áthidalja, hogy vasútvonalról,
menetrendekről-időkről essen szó.
Kimaradhat az összes állomás,
akárhány szemrevaló esne útba,
nincs útitárs (a poggyászkérdést is
nyugodtan zárójelbe lehet tenni).
Kering kettejünkkel a gondolat
a berlini égben kicsit, majd lassan
a földre száll Ádámmal Lucifer.

5

Magunk is ráközelítünk Berlinre,
s nem fogsz tán, olvasóm, csodálkozni
angyalaink – Orsi, Lenke és Charlie –
kiválasztott megfigyelőhelyén:

A nagy porosz diadaloszlop csúcsán,
az isteni győztes, Gold Elzike
arany szárnyára csücsülve vizsgálják,
milyen Berlin fölött az ég. S a föld
Ádám szerencsés landolása közben,
első tétova léptei alatt.

Míg átsétál a parkon, s pompás autók,
ormótlan szekrényű teherkocsik
meg oldalkocsis motorkerékpárok
közt járdára kell menekülnie...

6

Hősöm illően hosszú pillantást vet
a porig mégsem égett Reichstagra,
s a Brandenburgi kapu felé indul.
Dombormű-képregényeket olvas,
Heraklész tetteit folytatásokban,
s Unter den Linden keletre tekint.
De mint a moziban lesi, hová tűnt
egy árnyas sétatány, két dús hársfasor...
Helyette hófehér sztélé-erdő négy
oszlop-alakzatban a járdákon
s a zsenge faskola-csemeték közt.
Ünnep van feszít, melynek hódol a dísz,
s mindegyik sztéléoszlop csúcsán egy smukk:
horogkereszt vagy birodalmi sas.

7

Elképzelem, milyen lehet a hársak
alatt sétálni, s eljut Nagy Frigyes
(der Alte Fritz) király, hadvezér, költő
s fuvolaművész lovasszobrához.

A monumentalitás megigéző.

Ádám a Vilmos császár- emlékmű
látván ájuldozik. Lovak, fetrengő
oroszlánok, félpucér római
centuriók és harcikocsihajtók.

Narancssárga Merci a Schloss előtt.

A nyeregben, a csúcson a császár ül.

Lova kantárját lenge tunikás,
kemény mellbimbójú, sudár nemtője
fogja marokra, vállán pálmaág.

8

Hősünk az Alexanderplatzon lassan
engedi át magán a lüktetést.
Fehérruhás, kesztyűs rendőr vezényli
a roppant hangyabolyt. A magasban
átrobog egy vonat, mögötte karcsú,
hegyes ceruza formájú torony.
Banánárus-ekhósszekér „Együnk több
gyümölcsöt!” buzdító felirattal.
Ádám később nyilvános távbeszélőn
fölhív egy ismerőst, s ő estére
a Weisz-féle magyar csárdába hívja.
Olcsó szállást, jótanácsot s néhány
segítőkész barátot ajánl máris.
De sajnós még csupán magyarokat.

9

A Collegium Hungaricumnál nincs
is tán jobban fekvő intézet, hisz
a Herz-kastély kertjén keresztül látni
a múzeumokat – kitűnő hely.
Ádám haverkodik a könyvtárossal,
új bölcselőket olvas németül,
ismerkedik, de igyekszik kerülni
a véndiákok csetepatéit.
Egyiknek Turul-bajtársak fizetnek
ösztöndíjat, másoknak meg zsidók.
Emlegetnek adománygyűjtő bálát,
hol csont is törött, sérült koponya,
hasfalakon siklottak át a pengék,
de mára békét forszíroznak csak.

10

A könyvtáros, Raposka Kárli kedvenc
pletykái szerint régebben itt nagy
keletje volt az elferdültségeknek.
– Az ilyen párok leplezetlenül
jártak az utcán meg az intézetben.
De amióta kitudódott, hogy
az SA a fiúszerelem fészke,
melyet ezért az SS kiirtott,
ez roppant tiltott gyümölcsé vált immár. –
Bizony igencsak ügyelnie kell
a berlini diákegyesületnek
– midőn az echte magyar kultúrát
szent missziójaként ápolja hűen –,
hogy buzgólkodásán ne essen folt.

11

Raposka Kárli bálelnökként és mint
államtitkárnékat táncoltató,
csinos kis dzsigoló is jól beválik.
De azt pusmogják fess háta mögött,
hogy mint a magyar intézet friss húsát
nem vehették föl csak Heinrich Becker
kultuszminiszter jóváhagyásával.
Aki viszont sokkal szívesebben
lát férfiakat benső házatáján,
ahol a leginkább ragaszkodik
e rábólintási szokásjogához.
Ám azt, hogy Becker kádere volna,
a vezértáncos nevetve tagadja:
– Hagyjál, Ádám, nem vagyok anormál!

12

Hősünk lila berlini noteszébe
jegyezte be Weisz Hugó csárdáját.
A cím: Kommandantenstraße 28.
– Hangsúlyosan magyar-csalogató –
ironizál, s közben paprikáscsirkét
zabál Ernő, a régi jóbarát,
ifjabbik unokabátyja Évának.
Most épp átutazóban van csupán
Berlinben, mert egészen tűrhetetlen
ma már a helyzet őszerinte itt.
De minthogy Ádám ezzel nem ért egyet,
sőt, egy kicsit még lelkesedik is
a nácikért, így Ernő nem hajlandó
ezt hallgatni tovább, és elrohan.

13

Ha volna kinek, Ádám megírná azt,
hogy milyen itt a kultúrmisszió
egy echte magyar népizenekarral.
– Egy-két magyar cigány s héber zsvány
a Weisz-féle berlini mulatóból:
kuplé, nóta meg cukros operett,
zsidóhumor, jiddis kabaréviccek.
S a véndiákok elmesélik azt,
mikor egy árjaküllemű bájgúnár,
egy birodalmi Bundführer táncolt
a kosfejű és jelentékeny orrú
Jungreisszel, akinek a profilja
egy virtigli Stürmer-gúnyrajzhoz méltó.
Na ja, azok a régi szép idők!

14

– Évám, gyakran kapom rajta magam, hogy
neked mesélek magamban. De mért
ne írhatnék levelet is, gondoltam.
Remélem, nem bánod, és válaszolsz.
A levélbélyegárus masináról
jutottál eszembe, nyolc pfenniget
kell bedobni, egy kurlit megtekerni,
s már nyalhatjuk is borítékunkra.
Most röviden: Elveszve nem vagyok, mert
sok kedves ismerős segít. De tán
túlságos is körülöttem a nyüzsgés,
elmélyültebben kéne tanulnom.
A filozófia tetszik újabban,
s a németekkel közös sörözés.

15

Ádám eljár meghallgatni Heidegger
Nietzsche-előadásait, melyek
őt annak ellenére nyűgözik le,
hogy porba tiporják a náciakat.
Akiiktől ő titkon sokat remélt, és
nem is hiába, folyton győztek is.
A filozófus állítólag óvta
birodalmát a náci eszméktől,
s mint rektor, csupán taktikából tett pár
gesztust, látszólag engedett nekik.
Ádám meg lelkesedik – a sörkertben
csakúgy, mint a Humboldt egyetemen –
a nemzeti szocializmusért is,
az egzisztencializmusért is.

16

– Egy Flamm nevű, Pestről jött, magát német
öntudatúnak valló kis költő
arról beszélt, mennyire szabaddá vált
Berlinben. Egycsapásra mentesült
otthon besulykolt normáktól, hogy majd itt
nagy levegőjű tágasság nyíljon
meg előtte. Kiállsz a Wannsee-partra,
metsző szélbe, mondja, és bőrdíig
hatol a tudat, az, hogy nem vagy rab. Az,
hogy vágyhatsz több szabályozatlanra,
szédítő varázslatosra és örült
szabadossággal megfertőződött
észjárásra, sőt vakmerően merhetsz
kívánni még akár ördögöt is.

17

– Különbőség köztünk persze, hogy ő mindezt
a lelkesültségét megtetézi
egy nagynémet közösség fátumával.
Amellyel ő mint magyar sváb totál
azonosul – az erdélyi száással, tót
cipszerrel, cseh Szudéta-némettel
és osztrákkal közösen –, német nyelven.
De hát én is beszélek németül!
Ha úgy esne, velük is érezhetnék
egy román-magyar-zsidó-szász vidék
küldötteként, közös fővárosunkban.
De Flamm szerint a német több, mondjuk
egy tótnál, s nem kéne, hogy ugyanabban
a mondatban legyen a zsidóval.

18

Ádám szívesen kószál a városban.
A Dómnál pillantással exponál,
s az elképzelt fotón két teherautót,
négy BMW-t, öt kerékpárt, három
motort és húsz gyalogost számol össze.
Magát vajon beleszámolja-e?
Az állatkertnél a legfölkapottabb
kerthelyiség előtt – benn zene szól,
táncolnak is – tömeg verődik össze
szombat esténként. Szombat van ma is.
S ő most is egy Évára hasonlító
hölgyet kezdett követni, így jutott
ide. Ám megszólítani nincs mersze.
Jön a lány társasága, beviszik.

19

Hősöm előadást tart egy sörkertben:
– Nos, Martin Heidegger... Ő az, aki
betér a fenomenológiába,
hogy majd kritika tárgyává tegye.
Mint szubjektív idealista ő lesz
az egzisztencializmus atyja.
– Na és az micsoda? – értetlenkednek,
s hogy mi dolga egy ilyen atyának.
– Fogalmakat alkot, ilyesfélétet:
a „lét”, a „létező” és a „semmi”.
Ezek a legfontosabb problémái.
Bár nem tudjuk, hogy mit jelent a „lét”,
de kérdezzünk rá, s máris ott találjuk
magunkat a „van” megértésében.

20

Habár most németül kerül sor erre
a fejtegetésre, de hát mégis
a magyar Flamm Johanna mond pár jó szót.
Pedig még németek is hallgatták...
Egy-két művész, újságírók, tudósok
voltak az asztalnál még távolabb.
Főleg egy Ferdinand Luzzi nevűnek
tetszett a filozofáló Ádám,
mellé is ült, kikérdezte, honnan jött,
mi érdekli, s hogy van-e munkája.
Ő képeket alkot. – De nem mint festő...
Mert mozgóképeket. Operatőr
vagyok. – Ismerős nekem valahonnan,
találkoztunk mi már? – kérdi Ádám.

21

Vasárnap kirándult a Wannsee-partra
a metsző szelet telibe kapni.
A strandon egyszer csak megindult egy kék
csíkos vászonkabin – emberlábbon
és vállon hordható. A tóban mégsem
fürdött senki, Ádám megborzongott.
Sétáján hátrahőkölt, megpillantva
a Kleist-féle páros öngyilkosság
emlékkövét. Később áthajózott még
a túloldalra, sült halat evett,
s addig mászkált, míg egy sorompónál meg
nem állították. Nem tudta, hogy ez
a biztonsági szolgálat villája.
De ott – s a tóparton is – szélcsend volt.